

**O'ZBEKISTONDA ELEKTRON NOTARIAT TIZIMINI JORIY
ETISHNING HUQUQIY JIHLARI**

Nabijonov Nazirjon ¹

¹ Nazirjon001@gmail.com Toshkent davlat yuridik universiteti
Ommaviy huquq fakulteti, davlat-huquqiy faoliyat
yo'nalishi V patok 1-guruh talabai

**MAQOLA
MA'LUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:28.11.2024

Revised: 29.11.2024

Accepted:30.11.2024

KALIT SO'ZLAR:

Electronic notary,
technology, legal
framework, digitalization,
identification, electronic
signature, authentication,
data security.

This article is dedicated to the legal aspects of implementing an electronic notary system in Uzbekistan. The 21st century is the era of technology and innovation. In the rapidly evolving era of information technology, the digitalization of the notarial field is a pressing issue and a demand of the times. The article analyzes the significance and prospects of the legal aspects of establishing an electronic notary system in Uzbekistan, explores the development paths, legal foundations, and international experiences of the electronic notary system. As a result of the research, proposals and recommendations for improving the electronic notary system have been developed.

KIRISH. Notariat tizimi huquqning ajralmas bir qismi hisoblanadi. Huquqiy xavfsizlikni taminlash masalasi ham bevosita u bilan bog'liqdir. Barcha davlatlarda notariat tizimining o'ziga xos maxsus funksiyalari mavjud bo'lib, asosan hujjatlarning qonuniyligini taminlash, ularni tasdiqlash hamda arxivlash kabi vazifalarni amalga oshiradi. Jahonning ko'plab davlatlaridagi kabi O'zbekistonda ham notariat tizimi hujjatlarni tasdiqlash va notarial harakatlarni bajarish orqali huquqiy xavfsizlikni ta'minlamoqda. So'ngi yillarda raqamli tizimlar va axborot texnologiyalarining shiddat bilan rivojlanishi, notariatning elektron shaklini joriy qilish zarurligini taqazo etmoqda.

Shuni ham aytib o'tish kerakki, 2019-yilda Xitoyning Uxan shahrida COVID-19 koronavirus infeksiyasi kasalligi qayd etildi. 2020-yilning 11-martia Jahon sog'likni saqlash tashkiloti tomonidan pandemiya holati elon qilindi. Ushbu holat 2023-yil 5-may kuni bekor qilindi. COVID-19 pandemiyasi 3-yil 1 oy 24 kun davom etdi. Bu katta muddat. Bu vaqt

oralig'ida ko'plab sohalar onlayn shaklda ishlay boshladi ya'ni raqamlashtirildi. Bundan notariat sohasi ham chetda qolgani yo'q. Pandima davri ham notariat tizimining elektronlashtirilishida turtki bo'ldi deksak yanglishmaymiz.

Notariatning elektron tizimi raqamli hujjatlar bilan ishlashda samaradorlikni oshiradi, ammo uning huquqiy asoslari va amaliyotdagi murakkabliklar yangi yuridik me'yorlarni talab qilishi shubhasiz. O'zbekiston Respublikasining "Notariat to'g'risida"gi qonuniga muvofiq, notariat faoliyati an'anaviy tarzda yuritilsa-da, so'nggi yillarda davlat organlari, elektron tizimlarni rivojlantirishga qaratilgan ko'plab chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Elektron notariat tizimi nafaqat huquqiy jihatdan, balki texnologik jihatdan ham o'zining xususiyatlariga ega. Bunda, elektron hujjatlarning autentifikatsiyasi, raqamli imzolar va xavfsizlikni ta'minlashga oid masalalar hal qilinishi lozim.

Elektron notariat tizimi o'zi nima? Elektron notariat tizimi – bu zamonaviy texnologiyalarning notariat sohasiga kiritilgan eng muhim innovatsiyalaridan biri hisoblanadi. Ushbu sistema notarius xizmatlarini raqam formatga o'tkazish orqali u orqali yangi xarid va davlat xizmatlarini sifatini o'lchashga xizmat qiladi. Elektron notariat tizimining asosiy maqsadi – notariat xizmatlarini olib borishning klassik usullarini yanada demokratlashtirish, ochiqroq va qulay qilishdan iboratdir. Tizim fuqarolarga o'z hujjatlarini minimal vaqt ichida, minimallardan o'tgan holda rasmiylashtiriladi. Ushbu innovatsion tizim ishlab chiqarishning qo'llab-quvvatlash tizimidan iborat bo'lib, u orqali fuqarolar turli huquqiy tizimlardan foydalanish, shaxsiy xizmatlarga onlayn rejimda murojaat qilishlari mumkin bo'ladi.

Bu esa o'z nazorat qilish vaqtini tejaydi va notarius xizmatlariga bo'lgan kirishni boshqarishadi. Masalan, O'zbekistonning turliida yashovchi odamlar hech qanday qo'shimcha transportga sezmasdan, uydanoq hujjatlarni rasmiylashtira olishadi. Boshqa tomondan, elektron notariat tizimi imzo va elektron sertifikatlar texnologiyalariga asoslanadi. Bu esa hujjatlarning autentikligi va ishonchliligini ta'minlash, har bir elektron hujjat maxsus kalitlar orqali himoyalani va uning hech kim tomonidan o'zgartirilishining oldini oladi. Qolaversa, notarius xizmatlarining tarmoqqa ulanishi barcha kerakli elektron shakl yaratishda ham muhim rol o'ynaydi. Bu korupsiya va qonun buzilishi muammosiga yordam beradi. Bunga qo'shimcha tarzda, elektron notariat tizimi arxiv va hujjatlarni saqlash jarayonini ham yaxshilaydi.

Hujjatlarning elektronlari uzoq vaqtga saqlanishi va zarur tez topilishi mumkin versiya bo'ladi hamda bu tizim davlat xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi hukumatining strategik

maqsadlariga to'liq javob beradi. Elektron notariat – raqamli transformatsiya yo'lidagi muhim qadam hisoblanadi.

Qisqa qilib aytadigan bo'lsak, elektron notariat tizimi – bu faqat texnologik innovatsiya emas, balki davlat boshqaruvi yanada samaraliroq, ochiq va qulay sharoitlarga keng ko'lamli joylashtirishdir. Tizim odamlar uchun yangi xizmatlar, notariusga yordamning sifatini yangi va davlat boshqaruvi yordam beradi modernizatsiya qilish.

O'zbekistonda notariat tizimini joriy etishning huquqiy asoslari bir qancha muhim qonuniy hujjatlar va normativ aktlarga asoslanadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi notariat tizimining huquqiy bazasining asosiy manbasi hisoblanadi. Konstitutsiya fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, davlat organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlash kabi konstitutsiyaviy prinsip va normalarni belgilaydi. Notariat tizimi aynan ushbu konstitutsiyaviy normalarni amalga oshirishga xizmat qiladi.

1997-yilda O'zbekiston Respublikasining "Notariat to'g'risida"gi yangi qonuni qabul qilindi. Ushbu qonun notariat tizimining huquqiy asoslarini, notariuslarning huquq va majburiyatlarini, davlat va notariat organlari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonun elektron notariat tizimini joriy etishning huquqiy mexanizmlarini belgilaydi.

Prezident farmonlari va qarorlari O'zbekiston Prezidentining bir qancha farmon va qarorlari notariat tizimini raqamlashtirish va modernizatsiya qilishga qaratilgan. Jumladan, "Davlat boshqaruv tizimini takomillashtirish va raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmon elektron notariat tizimining huquqiy asoslarini kengaytirdi.

Vazirlar Mahkamasi qarorlari, Vazirlar Mahkamasining notariat tizimini raqamlashtirish bo'yicha qabul qilingan hujjatlari elektron notariat tizimining [1.https://lex.uz/uz/](https://lex.uz/uz/) amaliy mexanizmlarini belgilaydi. Ushbu qarorlar notariat xizmatlarini ko'rsatishning texnik va texnologik talablarini tartibga soladi.

Adliya vazirligining normativ hujjatlari notariat tizimining texnik, professional va etik standartlarini belgilaydi. Ular notarius faoliyatining tartib- qoidalarini, elektron hujjat aylanishi standartlarini va boshqa muhim jihatlarni o'z ichiga oladi.

Raqamli texnologiyalar va axborot siyosati to'g'risidagi qonunlar, "Elektron hujjat aylanishi to'g'risida"gi qonun va boshqa normativ hujjatlar elektron raqamli imzo, axborot xavfsizligi va raqamli hujjatlarning huquqiy statusi kabi muhim masalalarni tartibga soladi.

Xalqaro shartnomalar va kelishmalar O'zbekiston tomonidan imzolangan bir qancha xalqaro shartnomalar notariat tizimini xalqaro standartlarga moslashtirishga yordam beradi.

Ushbu shartnomalar notariat xizmatlarining ochiqqligini va samaradorligini ta'minlashga qaratilgan. Bir so'z bilan aytadigan bo'lsak, notariat tizimini joriy etishning huquqiy asoslari ko'p qatlamli va murakkab tizimdir. U konstitutsiyaviy normalar, maxsus qonunlar, prezident farmonlari, hukumat qarorlari va boshqa normativ hujjatlardan iborat. Ushbu huquqiy bazaning asosiy maqsadi – notariat tizimini zamonaviylashtirish, raqamlashtirish va fuqarolarning huquqlarini ishonchli himoya qilishdir. Bu sohani rivojlantirishga doir yurtimizda ko'plab islohotlar amalga oshirilmoqda. Bularga misol qilib, “Notariat tizimida mavjud muammolarni bartaraf etish va notariat tizimini zamon talablariga mos keladigan sohaga aylantirish maqsadida Adliya vazirligi huzurida notariat sohasida yagona amaliyotni shakllantirish bo'yicha Ekspertlik komissiyasi tashkil etildi.

Ekspertlik komissiyasi tarkibiga jamoatchilik asosida faoliyat ko'rsatuvchi 7 nafar a'zodan iborat bo'lib, uning tarkibiga huquq sohasidagi yetakchi mutaxassis-olimlar, tajribali notariuslar va Adliya vazirligining mas'ul hodimlari kiritildi”². O'zbekistonda elektron notariat tizimini joriy etish va uning huquqiy asoslarini mustahkamlash maqsadida amalga oshirilgan islohotlarning bir qismi sifatida, Adliya vazirligi huzurida tashkil etilgan Ekspertlik muhim rol o'ynamoqda. Ushbu komissiya nafaqat notariat tizimini rivojlantirish bo'yicha asosiy takliflarni ishlab chiqadi, balki tizimning mavjud muammolarini hal qilishda ham amaliy yordam ko'rsatadi. Ekspertlik komissiyasi tarkibiga huquqshunoslarning, tajribali notariuslar va Adliya vazirligining mas'ul hodimlarining kiritilishi tizimning samarali islohlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, notariat sohasida yagona amaliyotni orqali, elektron notariatning o'ziga xos talablarini va maxsus huquqiy me'yorlarini ishlab chiqish muhimdir. Bu jarayon, barcha tegishli normative hujjatlar va qonunlarga asoslanib, zamonaviy texnologiyalarni, ayniqsa raqamli imzo, autentifikatsiya va hujjat xavfsizligi tizimlarini o'z ichiga olgan bir tizimni yaratishga qaratilgan.

Elektron notariat tizimi joriy etilgach, u nafaqat samarali hujjat aylanishini ta'minlash, balki fuqarolarning huquqlarini ishonchli himoya qilishni ham 2 Ibrohimov Muhammadjon Dilshod o'g'lining O'zbekiston Respublikasining “Notariat tizimidagi islohotlari” kafolatlaydi. Elektron hujjatlar va imzolarni huquqiy jihatdan tan olish, ularni davlat organlari tomonidan tasdiqlash va saqlash tizimlarini modernizatsiya qilish orqali, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga xizmat qiladi. Notariat tizimining raqamlashtirilishi, sohada yanada ishonchli va samarali xizmatlarni taqdim etishni, ayniqsa korrupsiyaga qarshi kurashni va huquqiy xavfsizlikni ta'minlashni osonlashtiradi.

O'zbekistonda elektron notariat tizimini joriy etish bo'yicha bir qator xalqaro amaliyotlar va qonuniy asoslar hamda texnologik yechimlar mavjud. O'zbekistonning e-hukumat strategiyasining bir qismi sifatida, elektron notariat tizimi nafaqat huquqiy hamda texnologik jihatlarida, balki xalqaro me'yorlarga mos keladigan tarzda rivojlanishi zarur. Misol uchun, Yevropa Ittifoqi va AQShda joriy etilgan elektron imzo tizimlaridan foydalanish, O'zbekistonning elektron notariat tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish imkonini beradi.

Xalqaro tajribalar ko'rsatuvicha, elektron notariat tizimining muvaffaqiyatli joriy etilishi uchun quyidagi asosiy elementlar kerak. Elektron imzo va autentifikatsiya tizimlari – bular hujjatlarning haqiqiylikini va ishonchliligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Yevropa Ittifoqida elektron notariatda eIDAS (electronic Identification and Trust Services) regulyatsiyasi qabul qilingan bo'lib, bu tizim orqali elektron imzolar va hujjatlarning qonuniyligini ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan manbalar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Notariat to'g'risida"gi qonuni
2. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat" to'g'risidagi qonuni. Tashqi ishlanmalar va elektron xizmatlarning samaradorligini oshirishga qaratilgan normativ hujjatlar.
3. M. Sh. Abdullaev, A. A. Mirzaev. "Elektron notariat tizimlari: Tajriba va istiqbollar". Tashkent: O'zbekiston Yuridik Akademiyasi, 2021.
4. Z. M. Karimov. "Raqamli imzo va elektron hujjatlarni tasdiqlash". Yuridik ilm- fan jurnalida maqola. 2022 yil, 4-son.
5. H. A. Zokirov, A. J. Rasulov. "Notariat va uning raqamli transformatsiyasi". O'zbekiston yuridik gazetasi, 2023 yil.
6. International Chamber of Commerce (ICC). "Global Trends in Electronic Notary Services". ICC report, 2022.
7. Ibrohimov Muhammadjon Dilshod o'g'lining "O'zbekiston Respublikasining Notariat tizimidagi islohotlari" nomli maqolasi.
8. UNCTAD. "Digital Transformation of Legal Services: Challenges and Opportunities". United Nations publication, 2022.
9. D. B. Jones. "The Future of Digital Signatures and Notary Practices". Legal Tech Insights, 2021.

10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori (2020). O‘zbekiston hukumati tomonidan tasdiqlangan raqamli transformatsiya strategiyasi va undagi huquqiy asoslar.

11.K. O‘rtaev. "O‘zbekistonda elektron hujjatlar va notariatni joriy etish: Qonunlar va amaliyot". Yuridik tadqiqotlar jurnali, 2024 yil

